

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Juristenproza

Koopmans, T.

Citation

Koopmans, T. (1996). Juristenproza. *Rechtsgeleerd Magazijn Themis*, 1996(10), 365-366.
Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/25977>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/25977>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Juristenproza

T. Koopmans, 'Juristenproza',
Rechtsgeleerd Magazijn Themis 1996-10,
1996, pp. 365-366.

De verschijning van het 'Verzameld werk' van Nescio heeft ons in herinnering gebracht dat het mogelijk is beknopt, helder en precies te schrijven, ongeacht wat het onderwerp is. Wie het niet geloven wil, moet het (zeer) korte verhaal 'Droomtrein' nog maar eens nalezen (I p. 145-146). Simpele woorden, spaarzaam gebruikt, korte en strak gebouwde zinnen, en een grote zeggingskracht.

De tegenstelling tot het proza dat wij in ons juristentvak lezen en schrijven is opvallend: dat is vaak ingewikkeld, log en overladen met archaïsmen en met hele of halve vaktaal. Eindeloos lange zinnen in wetsteksten, arresten, hand- en studieboeken moeten vaak twee- of driemaal worden overgelezen voordat de betekenis duidelijk begint te worden; en dan is zo'n intellectuele inspanning soms nog vergeefs wanneer de volgende zin het omgekeerde lijkt te zeggen. In de wet spant art. 4:963a BW waarschijnlijk nog altijd de kroon. Het gezegde staat er in het enkelvoud, het onderwerp – dat enkele tussenzinnen later pas volgt – in het meervoud, en ook afgezien daarvan is het artikel zonder kennis van de wetsgeschiedenis niet te begrijpen. In de jurisprudentie heeft ieder waarschijnlijk zijn eigen keus voor de meest wanstaltige zin. De dubbele en driedubbele ontkenningen wekken buiten de enge kring van de vaklieden altijd veel spotternij. Als in een arbeidszaak bijv. overwogen wordt dat niet is komen vast te staan dat de werknemer zich niet heeft gemeld nadat hij niet arbeidsongeschikt was verklaard, vraagt menige lezer zich vertwijfeld af wat er dan toch wél gebeurd mag zijn.

Er zijn allerlei verontschuldigingen te bedenken. Ons onderwijs besteedt nog steeds weinig aandacht aan het vermogen om kort en duidelijk een gedachtingang onder woorden te brengen. De juridische faculteiten zien het niet als hun taak dit tekort aan te zuiveren. Tegenhangers van cursussen 'legal writing' ontbreken vrijwel geheel. Het intellectuele klimaat in Nederland is er ook niet naar formuleringskwesaties belangrijk te vinden: dat zijn 'uiterlijkheden', waar het niet 'echt' om gaat. Tijdens het raadkameren bij het Hof van Justitie in Luxemburg werd de rechter-rapporteur wel eens aangemaand zijn ontwerp-arrest te vervaardigen 'dans un esprit stendhalien'; ik heb mij wel eens afgevraagd wat daarvan de Nederlandse tegenhanger zou zijn. Als je in een Nederlands gezelschap van multatuliaans proza zou spreken, staat er altijd wel iemand op die je eraan herinnert dat Douwes Dekker niet erg aardig was voor zijn vrouwen en zijn schuldeisers.

Het wordt er niet veel beter op doordat wij ons tegenwoordig, wat buitenlandse juridische literatuur betreft, vooral plegen te laven aan Duitse en Ameri-

kaanse bronnen, onderscheidenlijk geteisterd door eindeloze nuancering en door een heilloos streven naar volledigheid. Bijgevolg gaan oude krachtige adagia, als 'donner et retenir ne vaut' of 'à l'impossible nul n'est tenu', verloren. In de plaats daarvan komen ellenlang geformuleerde beginselen, voorzien van uitzonderingen en subuitzonderingen, geheel in de stijl van het Duitse professorale denken – 'diep maar troebel' naar het onsterfelijke woord van Pitlo. Bij vele juridische auteurs schijnt nog steeds de gedachte te leven dat een beschouwing er wetenschappelijker uitziet naar gelang zij minder toegankelijk is.

Deze neiging wordt versterkt door het onpersoonlijke karakter van het juristenproza (een enkele uitzondering, zoals Jan Leijten, niet te na gesproken). Een handboek schrijft als 'de' wetenschap, een rechter spreekt als 'het' recht, en het schrijvende of sprekende individu gaat schuil achter deze abstracties. De kracht van de Engelse rechtspraak ligt, anders dan continentale juristen vaak menen, juist in de omstandigheid dat men een individu aan het woord hoort (of ziet), met alle eigenaardigheden en opvallende eigenschappen waarmee dat individu behept is. Vooral in het Court of Appeal, meer dan bij de Lords, kan men zijn hart ophalen aan eigenzinnig maar gebeeldhouwd proza. 'It was bluebell time in Kent', zo begon Lord Denning eens een uitspraak, een openingszin Nescio waardig. De zaak betrof overigens de vraag of omstanders van een ernstig verkeersongeluk vergoeding kunnen vorderen van schade opgelopen door 'nervous shock'. De korte zinnen van Denning waren beroemd, maar de gave om beknopt en precies te formuleren is bij Britse en Ierse juristen, vooral bij de barristers, in het algemeen goed ontwikkeld. Ook de 'case notes' in een tijdschrift als de Cambridge Law Journal doen in dit opzicht weldadig aan: door de lichtvoetige wijze waarop de casus wordt geschilderd en waarop vergelijkingen worden getroffen met eerder besliste of met imaginaire gevallen, en door de lichtelijk boosaardige schildering van de rechterlijke poging om een goede oplossing te bedenken die ook nog past in het stramien van het geldende recht. Nederlandse commentaren op arresten van de Hoge Raad verhouden zich daartoe als een memorie van toelichting tot een sprookje van Bomans.

Schrijvers van artikelen die de Themisredactie worden aangeboden zouden zich kunnen spiegelen aan deze voorbeelden. De redactie krijgt nogal eens beschouwingen te beoordelen die getuigenis afleggen van veel toewijding, of van oorspronkelijke inzichten, maar die in een lametabele vorm zijn gestoken. De eerste zin beslaat bijv. een halve

pagina, of de schrijver vergeet eerst uit te leggen waar zijn artikel over gaat, of dat artikel is in een vakterminologie gesteld die slechts aan specialisten bekend is. De redactie is dan wel eens bang dat vele lezers na enkele regels zullen doorbladeren naar de slotzin, om te zien of het wel de moeite loont de worsteling met de tekst voort te zetten.

Het kan anders. Als het pre-universitaire onderwijs het laat afweten, zouden de juridische facultei-

ten nieuwe initiatieven moeten ontwikkelen, en misschien ook de Orde van Advocaten. Zolang dat niet gebeurd is, moeten jonge juristen maar meer Nescio lezen, of Elsschot, of (waarom niet) Stendhal. 'Pour prendre le ton', zoals Stendhal zelf placht te zeggen wanneer hij 's ochtends een stukje in de Code civil las.

T.K.